

Komplex dramatikus fejlesztő program alkalmazása a teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő gyerekek esetében az alapkészségek és kulcskompetenciák fejlesztése, az esélyegyenlőség megteremtése, a hátrányok kiegyenlítése érdekében

A kutatás tartalmi koncepciója, hipotézise

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Kar Pszichopedagógiai Tanszéke több évtizede kutatja a teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő tanulók szociális kompetenciájának fejlesztési lehetőségeit. A tanszék kutatásai azokat az innovációkat is integrálták, amelyek a határtudományok körében eredményeket értek el. Ennek alapján a Tanszék munkatársai **komplex dramatikus fejlesztő programot** dolgoztak ki, mely feltevésünk szerint lehetővé teszi a teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő tanulók hatékony alap- és szociális készségfejlesztését, és ennek következtében az esélyegyenlőség csökkentését illetve a hátrányok kiegyenlítését.

Jelen kutatás azt szeretné bebizonyítani, hogy a komplex dramatikus fejlesztő programban résztvevő, teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő tanulók esetében eredményesen fejleszthető:

- a verbális és metakommunikáció és kifejezőkészség
- a helyzetfelismerő képesség
- az azonnali reakciókészség
- az ön- és társismeret, a reális énkép
- az önérvényesítés képessége
- a társas interakció.

Teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő tanulók esetében ezeknek a területeknek a fejlesztése kiemelten fontos, hiszen sérüléseikből és szociális helyzetükből fakadóan hátrányuk elsősorban ezeken a területeken a legnagyobb társaikhoz képest.

Ezeknek a készségeknek és képességeknek a *hiánya* megakadályozza

- az *alapkészségek és kulcskompetenciák* megfelelő ütemű fejlődését is elsősorban a szövegértés és –értelmezés területén,
- a *szociális kompetenciák* kialakulását, a mindennapi élet különböző területein való sikeres működés, a jól interiorizált praktikus készségek, valamint a rehabilitációhoz, rehabilitációhoz szükséges készségek és attitűdök kialakulását, a kulturált magatartásformák és a közösségben élés feltételeinek kialakítását a társadalmi integráció elősegítése érdekében
- az *esélyegyenlőséget* a pályaválasztás területén
- az eredményes krízisprevenციót, a *hátrányok kiegyenlítését* például a családi és társadalmi veszélyeztetettség esetében.

Hipotézisünk szerint a **komplex dramatikus fejlesztő program** eredményessé teszi a fent felsorolt készségek és képességek fejlesztését.

A kutatás elméleti háttere

Jelen kutatás dr. Volentics Anna és dr. Bakó Tihamér munkásságára, előzetes kutatásaira épül. Gyógypedagógiai elméleti téziseit dr. Volentics Anna, pszichológiai és dramatikus módszertani vonatkozásait pedig dr. Bakó Tihamér doktori disszertációjára és megjelent ide vonatkozó könyveire és tanulmányaira alapozzuk.

Dr. Volentics Anna által adaptált problémaprofil alapján végezzük a célcsoport tanulóinak státusz-felmérését. Empirikus kutatásain alapuló reszocializációs modelljének elemei szolgálnak a fejlesztési területek meghatározásához és részletes kidolgozásához.

Dr. Bakó Tihamér az életünk váltófázisait kísérő krízisekről szóló doktori disszertációjában ismerteti a dramatikus módszerek – a pszichodráma, és a playback – jelentőségét, elméleti hátterét és módszertanát.

A morenoi pszichodramán alapuló, dr. Bakó Tihamér által kidolgozott playback technikákra épülő Önkifejező Színház lényeges eleme az általunk kidolgozott - a pszichodráma, a playback és a drámapedagógia elemeit összekapcsoló - **komplex dramatikus fejlesztő programnak**.

A kutatás előzményei

A kutatást a már fentebb említett kutatásokon kívül több éves képzési tapasztalat előzi meg, mely megalapozta a **komplex dramatikus fejlesztő program** kidolgozását.

- Pedagógusok, pszichológusok és egyetemi hallgatók részvételével folyik öt éve Önkifejező színházi képzés Dr. Bakó Tihamér és Donáth Attila vezetésével
- A fent említett képzési tapasztalatokra építve folyik három éve önkifejezést segítő, kreativitásfejlesztő és mentálhigiénés műhelymunka középiskolás gyerekekkel a Kölcsey Gimnáziumban, mely a drámapedagógia kapcsolódó elemeit is bevonja. A munkát Donáth Attila és dr. Bakó Tihamér irányítja, a drámapedagógiai rész felelőse Sándor Zsuzsa drámapedagógus, a gimnázium tanára, az Apor Vilmos Katolikus Főiskola és a Színház és Filmművészeti Egyetem óraadó tanára.
- Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolai Karán valamint a Károli Gáspár Református Egyetemen egy éve kötelezően választható tanegység formájában (Kreatív színházi műhely illetve Krízisprevenció címén) ismerkedhetnek meg a pszicopedagógus és a pszichológus hallgatók a módszer fejlesztő és prevenciós hatásával. A tanegységeket Donáth Attila és dr. Bakó Tihamér vezetik.

A kutatás célkitűzései

Felvettük a kapcsolatot az Alkotmány utcai Általános Iskolával, ahol teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő tanulók oktatása folyik 10 évfolyamon.

Ismertettük a **komplex dramatikus fejlesztő programot** a nevelőtestülettel, és ebben a félévben felkészítjük a programban résztvevő pedagógusokat, hogy szeptemberben elkezdhesük a gyerekekkel a munkát iskolán belüli – tanórán kívüli foglalkozás formájában.

A kutatás célcsoportja az iskola 5-10. osztályaiból álló - életkor, nemek, etnikum és sérülési fok szerint teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő tanulók – hangsúlyozottan hátrányos helyzetű egyes csoportja.

A kontrollcsoportot a Benedek Elek Általános Iskola tanulói közül választjuk ki, akik hasonló státuszúak, mint a kísérletben résztvevők, de nem kezdődött el a **komplex dramatikus fejlesztő program**.

A gyerekek teljesítmény és viselkedésvisszajelzésekkel küzdők akiknek problémáikból eredően kialakult jellegzetes különbözőségeik az alábbiakban mutatkoznak meg:

- a magatartási és viselkedési zavart létrehozó okok különbözősége
- valamennyi pszichikus funkciót érintő eltérés sokfélesége (érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás, érzelmi és akarati élet, viselkedés, magatartás, cselekvés stb. tanulónként változó mértékű és minőségű eltérései)
- a fejlődés ütemében és dinamikájában, a fejlesztés várható eredményeiben.

A felsorolt általános jellemzők változó mértékben és egyéni kombinációban jelennek meg, de minden esetben a személyiség, illetve a tanulási képességek fejlődési zavarához vezetnek, és akadályozzák az iskolai tanulás eredményességét.

Az oktató-nevelő munka ezeknek a gyerekeknek az esetében csak akkor lehet eredményes, ha komplex, korrekciós, differenciált fejlesztést biztosít.

A kísérletet Donáth Attila vezeti, a munkához a szupervíziót dr. Bakó Tihamér biztosítja.

A kísérletbe bevont tanulókat az alábbi szempontból kívánjuk vizsgálni:

- az egyéni státusz változásai problémaprofil vizsgálattal Volentics Anna kutatásai nyomán
- a verbális készségek fejlődésének irányított vizsgálata két aspektusból: az egyén által mesélt történetek fejlődése az érzelmi állapotok adekvát megfogalmazása terén, és az egyén által hallott történetek cselekményszintű és érzelmi vonatkozásainak megértése szempontjából
- a közösségben elfoglalt helyzet változása szociometriai vizsgálattal
- helyzetek és érzelmi állapotok felismerése és értelmezése videóra felvett vagy élőben látott jelenetek alapján
- helyzetekre való spontán reakciók fejlődésének és adekvát jellegének vizsgálata helyzetgyakorlatokkal – Gavin Bolton kontextuális szerepjáték felfogása alapján

Távlati célunk egy olyan képzési program kidolgozása, amely beépülve a felsőoktatásba lehetővé teszi a gyógypedagógus-hallgatók számára a módszer megismerését, és egy olyan akkreditált pedagógus –továbbképzési program kidolgozása, amely során a gyakorló pedagógusok ismerkedhetnek meg a komplex dramatikus fejlesztő programmal.

A kutatás módszerei

A kutatás során több módszert alkalmazunk.

- A problémaprofil vizsgálatot *célzott adatgyűjtéssel* végezzük el, mind a kiinduló státusz, mind a változás mértékének megállapításakor.
- A vizsgálatban résztvevő gyerekek közösségben elfoglalt helyzetének változását *szociometriával* mérjük.
- A verbális készségek fejlődésének irányított vizsgálatát interjúval végezzük. A gyerekek által mesélt történeteket diktafonra felvesszük, majd lejegyezzük, és kérdőívet veszünk fel velük az érzelmi vonatkozások adekvát kifejezéséről és felismeréséről, és a hallott történetek megértésének szintjéről. A *kérdőív felvétele rányitottan* történik, mert ezeknek a gyerekeknek az esetében a kérdések elolvasása, értelmezése és a válaszok lejegyzése is problémát okozhat, és ez a vizsgálat eredményét negatívan befolyásolhatja.
- Kérdőívet alkalmazunk a helyzetek és érzelmi állapotok felismerése és értelmezése esetében.
- A helyzetekre való spontán reakciók fejlődésének és adekvát jellegének vizsgálatát *megfigyelési szempontokat tartalmazó kérdőív* segítségével végezzük. A gyerekek olyan helyzetgyakorlatokban vesznek részt, amelyben partnereik középiskolás gyerekek (pl a Kölcsey Gimnázium színjátszó szakkörének tagjai) és felnőttek. A helyzetet megfigyelő – erre felkészített pedagógus kollégák - töltik ki az említett kérdőíveket.

A kutatás hasznosulása

A kutatás eredményeképpen objektív mérési eredményekkel támaszthatnánk alá a komplex dramatikus fejlesztő program fejlesztő hatását teljesítmény és viselkedési zavarral küzdő, hátrányos helyzetű tanulók esetében.

E modellértékű kísérlet leírása és dokumentálása alapja lehet egy olyan pedagógiai innovációnak, mely az oktatásba olyan élmény alapú módszert vezet be, melynek egyaránt van *praktikus és terápiás hatása* is.

A tapasztalatok figyelembe vételével megtörténhet a program pontosítása, és részletekbe menő kidolgozása, az önálló módszerként – esetlegesen **fejlesztő tantárgy**ként - történő bevezetéshez.

A kutatásban résztvevő pedagógusok bevonásával kidolgozható a pedagógus alapképzésben és a továbbképzésben is egyaránt használható speciális fejlesztő program.

